

Aan:

Zakia Khattabi

Minister van klimaat, leefmilieu, duurzame ontwikkeling en Green Deal

Frank Vandenbroucke

Vice-eersteminister en minister van sociale zaken en volksgezondheid

Brussel, 10 november 2021

BETREFT: De betrokkenheid van de Belgische federale regering inzake het adresseren van de PFAS-vervuiling rond Antwerpen

Geachte minister Khattabi,
Geachte minister Vandenbroucke,

Wij schrijven u namens de Health and Environment Alliance (HEAL) en Grondrecht om te vragen naar de betrokkenheid van de Belgische federale regering inzake het adresseren van de vervuiling in Antwerpen en Zwijndrecht met hoog persistente per- en polyfluoroalkyl substanties (ook bekend als PFAS en 'forever chemicals')

De [Health and Environment Alliance](#) (HEAL) is de toonaangevende Europese not-for-profit organisatie die aankaart wat het effect is van het milieu op gezondheid binnen de Europese Unie. Samen met meer dan 90 leden-organisaties verspreid over Europa, werken we om mee vorm te geven aan wetten en beleidsbeslissingen die de gezondheid van mens en planeet promoten. We beschermen degenen die het meest worden getroffen door vervuiling en creëren bewustzijn over de positieve invloed van milieuacties op onze gezondheid. Met ons programma over schadelijke chemicaliën, ijveren we niet enkel voor een ernstige inperking op PFAS maar ook voor een vervanging ervan in Europa, dit in het kader van het beschermen van de gezondheid en het voorkomen van ziektes.

[Grondrecht](#) is een collectief van bezorgde burgers dat werd opgericht naar aanleiding van de vervuiling van de site rond de 3M-fabriek in Zwijndrecht. Ze eisen transparantie over de schaal waarop de PFAS-vervuiling in Vlaanderen is verspreid en wat de impact hiervan is op de gezondheid van omwonenden en op de leefomgeving. Grondrecht ijvert ook voor de opkuis van de vervuilde sites en de implementatie van het principe 'de vervuiler betaalt'.

Achtergrond

Zoals u weet, heeft de productie van de 3M-fabriek nabij Antwerpen gedurende verscheidene jaren geleid tot het dumpen, lozen en uitstoten van schadelijke PFAS. Met PFOS als meest

beruchte in het hele omliggende gebied, waaronder de gemeente Zwijndrecht en de stad Antwerpen, waar samen meer dan een half miljoen mensen wonen.

De verontreiniging met PFOS trok de publieke aandacht nadat ze werd (her)ontdekt tijdens graafwerken in het kader van het infrastructuurproject Oosterweel. Volgens recente onthullingen in de media waren de lokale autoriteiten al in 2017 op de hoogte van het probleem.¹

PFOS is misschien wel een van de meest beruchte leden van de PFAS-familie. De stof is opgenomen in de lijst van persistente organische verontreinigende stoffen (POP's) van het Verdrag van Stockholm vanwege de extreme persistentie in het milieu, het vermogen tot bio-accumulatie (de stof is aangetroffen in dieren in het noordpoolgebied, ver van emissiebronnen) en voor transport over lange afstanden, evenals toxiciteit volgens dierexperimentele studies.² PFOS is geclassificeerd als een vermoedelijk reproductieve giftige stof (R1B) en een vermoedelijk carcinogeen (C2) volgens het Europese gevarenclassificatiesysteem.³ Menselijke blootstelling aan de stof is in verband gebracht met zeer ernstige gezondheidseffecten, waaronder maar niet beperkt tot: interferenties met het hormonale systeem, effecten op het voortplantingssysteem en de ontwikkeling van het ongeboren kind, Ook op het immuunsysteem inclusief de reactie op vaccins en de ontwikkeling van bepaalde vormen van kanker (inclusief nier).⁴

De Internationale Federatie van Gynaecologie en Verloskunde heeft onlangs opgeroepen tot een onmiddellijke geleidelijke afschaffing van alle PFAS, met inbegrip van PFOS, en heeft daarbij de nadruk gelegd op de gezondheidsrisico's die zij gedurende het hele leven inhouden, ook in kwetsbare ontwikkelingsfasen zoals de de vroege levensfasen in de baarmoeder en de adolescentie.⁵

Onze eisen

We nodigen de Belgische federale regering uit om bij te dragen aan de huidige Europese inspanningen rond regelgeving over PFAS, zoals geïllustreerd door het recente verzoek om van de PFAS-problematiek een agendapunt te maken op de Raad van ministers van leefmilieu van 6 oktober 2021.⁶ Dit is een terechte erkenning van het feit dat *“it seems essential to adopt strong policies as soon as possible to avoid the above environmental damage and*

¹ <https://www.brusselstimes.com/news/belgium-all-news/174208/revealed-flemish-government-knew-about-pfos-problem-in-2017/>

² Stockholm Convention, SC-4/17, Listing of perfluorooctane sulfonic acid, its salts and perfluorooctane sulfonyl fluoride, available from <http://chm.pops.int/Implementation/IndustrialPOPs/PFOS/Decisions/tabid/5222/Default.aspx>, accessed 7th October 2021.

³ ECHA, Substance Infocard, <https://echa.europa.eu/fr/substance-information/-/substanceinfo/100.015.618>.

⁴ Zie onder meer HBM4EU, Scoping Document for PFAS, 2019, Section 1.1.2 Hazardous Properties, https://www.hbm4eu.eu/wp-content/uploads/2019/03/HBM4EU_D4.9_Scoping_Documents_HBM4EU_priority_substances_v1.0-PFAS.pdf; pp. 1-2.

⁵ FIGO, FIGO vraagt om het gebruik van PFAS globaal te schrappen, 25th May 2021, <https://www.figo.org/figo-calls-removal-pfas-global-use>; Zie ook de FIGO-UCSF-HEAL multilingual infographic on the health risks associated with PFAS exposure: <https://www.env-health.org/how-pfas-chemicals-affect-women-pregnancy-and-human-development-health-actors-call-for-urgent-action-to-phase-them-out/>.

⁶ “The need for a coordinated action against PFAS - Information from the Belgian delegation”, Information note, 24th September 2021, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12150-2021-INIT/en/pdf>, accessed 4th October 2021.

adverse health impacts, but also to support Member States in taking protective, remedial and clean-up measures”.

Er bestaat geen enkele twijfel over het feit dat gecoördineerde actie op EU-niveau absoluut noodzakelijk is om PFAS-vervuiling in de toekomst te voorkomen, blootstelling aan PFAS-chemicaliën zoveel mogelijk te vermijden, de vervuiling te remediëren, PFAS-gerelateerd afval aan te kaarten en de impact op de gezondheid van bewoners en de leefomgeving naar behoren te monitoren. In dit opzicht, is de huidige ontwikkeling van een Europa-brede inperking van alle niet-essentiële gebruiken van PFAS een belangrijke stap in de goede richting.

We zijn evenwel uitermate bezorgd dat er momenteel te weinig wordt gedaan door nationale overheden - inclusief de Belgische - om bestaande gevallen van PFAS-vervuiling aan te kaarten, terwijl men weet dat deze een impact hebben op de gezondheid van omwonenden en hun leefomgeving.

In België is de PFOS-vervuiling rond Antwerpen een realiteit die bevestigd werd door verschillende metingen in de omgeving sinds begin jaren '00. Het is alarmerend dat de eieren van kippen - binnen een straal van 15 kilometer rond de 3M-fabriek in Zwijndrecht - een gezondheidsrisico vormen, zoals werd vastgesteld door onderzoekers van de Universiteit van Antwerpen. In het bijzonder voor kinderen (door een hogere inname in verhouding tot hun gewicht).⁷ In de zomer van 2021 werden er bloedstalen genomen door Grondrecht en geanalyseerd door onderzoekers van de Vrije Universiteit van Amsterdam. Er werden extreem hoge PFOS-concentraties gevonden in het bloed van omwonenden van de 3M-fabriek. Alle staalnames overschreden de recent aangepaste veiligheidsdrempel voor de som van PFOA, PFNA, PFHxS en PFOS van het Europees voedselagentschap (EFSA).⁸ Deze alarmerende toestand werd nogmaals bevestigd door de recente publicatie van de resultaten van het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid, eind oktober. Opnieuw werd een te hoge aanwezigheid van PFOS-waarden in het bloed vastgesteld bij meer dan de helft van de 800 geteste bewoners.⁹

De situatie vraagt om dringende actie op drie niveaus, met name milieu- en gezondheidsmonitoring, opkuis van de site en het verantwoordelijk stellen van de vervuilende bedrijven.

We zijn ons ervan bewust dat er momenteel een Vlaamse onderzoekscommissie de verantwoordelijkheden binnen de regionale overheden en administraties onderzoekt en dat een administratieve procedure de omstandigheden nagaat in dewelke de Antwerpse fabriek verslag uitbracht over de uitstoot van afval gelinkt aan hun productie.

Desalniettemin zijn er bij ons weten, uitgezonderd de richtlijnen in verband met voedselconsumptie, weinig maatregelen genomen om de vervuiling en de gekende

⁷ Groffen Thimo, Lopez Antia Ana, D' Hollander Wendy, Prinsen Els, Eens Marcel, Bervoets Lieven. Perfluoroalkylated acids in the eggs of great tits near a fluorochemical plant in Flanders, Belgium
<https://doi.org/10.1016/J.ENVPOL.2017.05.007>

See also: <https://www.brusselstimes.com/news/belgium-all-news/173456/3m-pollution-pfos-eggs-hatched-within-15-km-of-factory-in-antwerp-pose-health-risks-says-uantwerp/>.

⁸ Grondrecht, Persbericht bloedonderzoek Zwijndrecht, 4th August 2021, <https://grondrecht.eu/facts/actueel/persbericht-bloedonderzoek-zwijndrecht/>

⁹ Agentschap Zorg en Gezondheid, Bloedonderzoek toont hoge waarden van PFOS bij meer dan de helft van de deelnemers – no-regretmaatregelen worden uitgebreid, 26 October 2021, <https://www.zorg-en-gezondheid.be/bloedonderzoek-toont-hoge-waarden-van-pfos-bij-meer-dan-de-helft-van-de-deelnemers-%E2%80%93-no-regretmaatregelen-worden-uitgebreid>.

gezondheidsrisico's waarmee omwonenden te maken krijgen onder de aandacht te brengen. De Belgische federale regering heeft reeds een grote bereidheid getoond om op Europees vlak de PFAS-problematiek grondig aan te pakken. Daarom horen wij graag van u of er reeds concrete maatregelen genomen zijn en/of welke maatregelen er in ontwikkeling zijn om de getroffen gemeenschappen in Antwerpen en Zwijndrecht beter te beschermen tegen de huidige toxische blootstelling. Gezien de huidige complexe Belgische staatstructuur en omdat vele bevoegdheden te verdeeld zijn onder de verschillende overheden zijn wij er van overtuigd dat dit op een federaal niveau moet aangepakt worden.

Daarom, door dit schrijven, willen we u vragen om ons op de hoogte te stellen van wat de plannen zijn van de federale overheid om:

- mee de getroffen gemeenschappen te ondersteunen in hun vraag naar transparantie en verantwoordelijkheid wat betreft de vervuiling en ook over de gerelateerde gezondheidsrisico's, de schade aan het milieu en de leefomgeving.
- de garantie te bieden dat al de vervuilde gebieden worden gesaneerd en proper gemaakt, alsook de huidige werf en de reeds gerealiseerde projecten in het kader van de Oosterweelverbinding.
- de garantie dat er door een constante monitoring inzicht komt op de verdere verspreiding van vervuiling door metingen in water, lucht en bodem.
- de garantie dat getroffen gemeenschappen toegang krijgen tot proper water en veilige voeding.
- de garantie dat de aan de gezondheid gerelateerde lange-termijnrisico's voor de omwonenden en ex-werknemers van de vervuilende bedrijven verder worden opgevolgd en gecontroleerd. Dit door grootschalige bio-monitoringsprojecten naar blootstelling aan PFAS. De Vlaamse regering maakt bovendien nog geen plannen om alle mogelijke getroffen personen de kans te geven om zich te laten testen, zoals kinderen onder de 12 jaar, personen die verhuisd zijn maar wel lange tijd in Zwijndrecht of Antwerpen hebben gewoond en de bewoners van Antwerpen die op de rechteroever wonen. Ook wordt er geen lange termijn-monitoring gedaan naar de evolutie in de individuele gezondheidssituatie. We vragen daarom dat de federale regering om hier in te grijpen.
- de garantie dat het "vervuiler betaalt"-principe wordt gehanteerd tegenover de verantwoordelijke bedrijven, zodat zij verantwoordelijk blijven voor de geleden schade.

Wij bedanken u alvast voor uw spoedig antwoord op deze dringende vragen en zijn beschikbaar om hier verder over in gesprek te gaan.

Hoogachtend,

Genon K. Jensen
Executive Director
Health and Environment Alliance (HEAL)

Jonas Vernimmen
Coördinator
GRONDRECHT

Contactpersoon:

Natacha Cingotti, Health and Chemicals Programme Lead, Health and Environment Alliance (HEAL), natacha@env-health.org

Jonas Vernimmen, Coordinator, Grondrecht, jonas@grondrecht.eu